

SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMANIN TURİZME ETKİSİ

Arş. Grv. Ercan YAVUZ*

Arş. Grv. Yahya Önder ZİĞİNDERE*

ÖZET

Turizm, özellikle gelişmekte olan ülkelerin ekonomileri için büyük önem taşımaktadır. Bu ülkelerin karşılaşacağı en önemli sorun ise "çevre kirliliği"dir. Gelişmekte olan ülkelerin aynı zamanda sanayileşme çabası içine girmeleri, sanayileşmenin de beraberinde çevre kirliliğine neden olması bu ülkelerin turizm sektöründen beklentilerini boşa çıkarmaktadır. Bu nedenle hem çevre hassasiyetini hem de kalkınmayı birarada yürütebilmek için "sürdürülebilir kalkınmanın" benimsenmesini gerekli kılmaktadır. Bu gereklilik turizm sektörünün gelişmesine de neden olacaktır.

Anahtar Kelimeler : Sürdürülebilir Turizm, Çevre Kirliliği, Kalkınma.

THE IMPACT OF SUSTAINABLE TOURISM ON TOURISM

ABSTRACT

Tourism has a great importance especially for developing countries. The most important problem those countries which will meet is environmental pollution. The fact that the Developing countries try to get into industrialization and at the same time industrialization causes some environmental pollution have made those countries' expectations from the tourism sector turn out to be nothing. Therefore, this necessitates to accept "Sustainable Development" in order to maintain both environmental sensitivity and development. This necessity will result in the development of tourism sector.

Key Words : Sustainable Tourism, Environmental Pollution, Development.

Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya İİBF, Yönetim-Organizasyon A.B.D. Öğretim Üyesi
Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya İİBF, Yönetim-Organizasyon A.B.D. Araştırma Görevlisi

GİRİŞ

Üçüncü bin yılın başlangıcında, insanlar güzel bir dünyada, özgürce yaşamak, turistik faaliyetlere katılma ihtiyacını eskisi gibi sürdürmek isteyecektir. II. Dünya Savaşından sonra turizm olayı büyük bir önem kazanmış ve turist sayısı yılda ortalama %10 oranında artmıştır. Turizm gelirleri ise dünya genelinde yıllık %12 artış göstermiştir. Yine 1970'den sonraki dönemde turist sayısı ortalama her yıl %5 oranında artarken turizm gelirleri ise %15 oranında artış göstermiştir.(1) Önümüzdeki 15 yıllık dönemde dünyada turist sayısının yılda ortalama %3.7, turizm gelirlerinin de %8.6 oranında artacağı, böylece 2010 yılına kadar 1 milyar turist ve 1.3 trilyon USD gelire ulaşılması beklenmektedir. Bu da turizmin dünya genelinde ne kadar büyük bir pazara sahip olduğunu göstermektedir.

Çevre duyarlılığı konusu, turizm sektörü için büyük bir önem taşımaktadır. Çevre ve doğanın; temiz, bozulmamış ve yıpranmamış olması tüm insanların ve turistlerin beklentisidir. Diğer taraftan, insanların bitmek tükenmek bilmeyen ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla mal ve hizmet üreten işletmelerin doğal çevreye verdikleri zarar da önemli bir boyut kazanmıştır. Kirlenmiş ve yıpranmış bir çevreyi, tarihi ve doğal değerleri yok edilmiş bir ortamı ziyaret etmemek, turistlerin gelecekte gösterecekleri kesin ve kararlı bir davranış olacaktır.

Günümüzde küresel kirlenmenin etkisi dünya üzerindeki bütün ülkeler tarafından hissedilmektedir. Sanayi devrimiyle birlikte kazanılan sanayileşme eğilimi, dünyadaki kaynakların hiç tükenmeyecekmiş gibi kullanılması ve sanayileşmenin meydana getirdiği çevre kirliliği ile mücadeleyi gündeme getirmiştir. Geçmişten beri süregelen çevre sorunlarının gelecekte de karşımıza çıkacak olması, çevre sorunlarına stratejik bir nitelik kazandırmaktadır. İşletmeler stratejik planlarında doğal ve sosyo-kültürel çevre faktörlerini de göz önüne almak zorunda kalmışlardır. Dünya genelinde

kültürel çevre faktörlerini de göz önüne almak zorunda kalmışlardır. Dünya genelinde çevre kirliliğini tehlikeli boyutlara ulaştıran gelişmiş ve sanayileşmiş ülkeler olmasına rağmen, çevre sorunlarıyla mücadele hem gelişmiş ülkelerin hem de gelişmekte olan ülkelerin ortak sorunu haline dönüşmüştür. Gelişmiş ülkelerin sanayileşme çabaları doğrultusunda yaptıkları faaliyetlere karşı toplumsal çevre bilincinin yükselmesi, ülkelerin çevre kirlenmesine neden olan etkenleri giderici bazı önlemler almasını sağlamıştır.

Toplumun, çevreyi kirlilemeden ve onu koruyacak şekilde ekonomik büyümenin sağlanabileceğine inanması ve bununla ilgili teknolojilerin varlığının bilinmesi önemli bir kazançtır. Çevre korunması konusunda alınacak her türlü önlem ülkelerin kalkınma çabalarını olumlu etkileyecektir. Çevre koruma, sosyo-ekonomik açıdan birçok ülke için en önemli sorunlardan biri haline gelmiştir. Hızla artan nüfusu yoksulluktan kurtarmak, ekonomik kalkınmanın daha düzenli olmasını sağlamak, sanayileşme yönünden daha sistemli çalışmalar yapabilmek ve doğal dengenin korunmasını sağlamak gelişmekte olan ülkelerin öncelikle üzerinde durması gereken konuların başında gelmektedir.(2)

Günümüzde büyüme ve gelişme, çevreyle uyumlu olduğu ve çevreyi tahrip etmediği sürece sürdürülebilir olarak algılanmaktadır. Sürdürülebilir kalkınma aynı zamanda sadece şu andaki doğal kaynakların korunması olarak da anlaşılmaktadır. Kalkınma sürdükçe bunu sağlayan doğal kaynak bileşiminde de değişimler beklenmelidir. Doğal kaynaklar kullanıldıkça tükenir. Bu tükeniş özelliğini zamanla kaybetmesi şeklinde değerlendirilir. Örnek olarak, termal suların zamanla nicelik olarak azalması veya kaybolması nitelik olarak da kimyasal özelliğini yitirmesi verilebilir. Bu görüşten hareketle fiziki ve beşeri sermayeye yapılan yatırımların değeri doğal kaynakların sosyo-kültürel değerine en azından eşit olmalıdır.

Turistler için temel çekim unsurunu doğal çevre oluşturmaktadır. Bu nedenle doğal çevrenin korunması, geliştirilmesi ve güzelleştirilmesi turizmin sürdürülebilirliği bakımından büyük önem taşımaktadır. Öte yandan, turizm işletmeleri için arzın oluşturulmasında doğal faktörlerin önemi büyüktür. Turizm arzına etki eden doğal faktörlerden ilki doğal harikalardır. Örneğin; bir ülkenin denizi, kumu, güneşi, ormanları, akarsuları, yaylaları o ülkenin doğal harikalarını oluşturur. İkinci faktör iklimdir. İklimin turistik amaca imkan verecek nitelik taşıyıp taşımadığı arza etki eder. Sanayileşme çabalan çerçevesinde havanın kirlenmesi iklimi bozucu etkilere yol açmaktadır. Bu durumda, turizm için önemli faktör olan iklim, turizm talebini azaltıcı bir etki gösterecektir.

Son doğal faktör olarak şifalı sular ve kaplıcalar alınabilir. Sanayileşmenin getirdiği insan sağlığını bozucu etkiler, termal turizm talebini artırmıştır. Buna karşın endüstriyel atıklar, termal turizm kaynaklarının kimyasal özelliklerinin aşınmasına neden olmaktadır.

ÇEVRE POLİTİKASI STRATEJİLERİ

Strateji, kelime anlamı olarak işletmeye yön vermek ve rekabet üstünlüğü sağlamak amacıyla işletme ve çevresini sürekli analiz ederek uyum sağlayacak amaçların belirlenmesi, faaliyetlerin planlanması ve araç ve kaynakların yeniden düzenlenmesi süreci olarak tanımlanır (3). Ülkelerin ise çevreye yönelik stratejilerinin belirlenmesinde ideolojik etkenlerden çok ekonomik ve teknik etmenlerin ağırlık taşıdığı görülmektedir (4). Bu nedenle ülkelerin ekonomik ve teknik olanaklarındaki farklılıklara göre farklı çevre politikası stratejileri oluşturdukları gözlenmektedir.

Çevre politikası stratejilerinin oluşturulmasında belirleyici bir etmen de ekonomi ve ekoloji arasındaki ilişkilerdir. Ekonomi ve ekoloji ilişkisinin dikkate alınarak

çevre politikasının belirlenmesinde üç farklı stratejinin oluşturulabildiği görülmektedir (5);

1. Tepki ve Onarma Stratejileri: Bu stratejide kısa dönemli ekonomik yararın ön plana alındığı görülür. Stratejiye uygun politika da çevresel zararın giderilmesi için iki ayrı yöntem uygulanabilmektedir. Birinci yöntem maliyetlerin "kirleten öder" ilkesine uygun olarak kirletene ödettilmesi yani tazminat alınmasıdır. İkinci yöntem de kirlenmenin sorumlu ve yetkili örgütlerce doğrudan denetlenmesidir. Bu yöntemde teknolojik yeniliklerden yararlanarak faaliyetlerin çevre üzerindeki olumsuz etkilerinin giderilmesine çalışılmaktadır.

2. Tahmin ve Önerme Stratejileri: Bu stratejide kısa dönemli yararların yerini daha uzun dönemli toplumsal ve ekolojik yararlar almaktadır. Stratejinin özünü çevre politikasını uygulayıcı birimlerin çeşitli faaliyetler nedeniyle çevreye verilebilecek zararlara yönelik önlemlerin alınması oluşturmaktadır. Stratejiye uygun politikanın uygulanmasında yararlanılabilecek araçlar ise yapısal ve teknik değişikliklerdir. Yapısal değişiklikler çevreye zarar veren üretim ve tüketim davranışlarının çeşitli yöntemlerle değiştirilmesini içermektedir. Enerji kullanımında tasarruf yöntemlerinin geliştirilmesi ulaşımında kitle ulaşımını yaygınlaştıran yöntemlere ağırlık verilmesi yapısal değişimin başlıca örnekleridir.

3. Sürdürülebilir Kalkınma (Doğal Dengeyi Koruyarak Kalkınma Stratejisi): Bu strateji, çok uzun dönemli ve kuşaklar arası yararların dikkate alınmasını önermektedir. Stratejinin özünde kalkınmanın ekolojik dengeyi bozmadan gerçekleştirilmesi amacı yatmaktadır.

Sürdürülebilir kalkınma, yüzyılımızı takip eden bir "doğaya dönüş" veya doğal sürecin bir sembolü olarak sanayileşme, ticaret ve kentleşmeyle ilgili baskın konuların birçoğu olarak tanımlanmaktadır.(6) Çevre ile ilgili bütün tartışmalar, ekonomik büyüme

temiz bir çevre ile sağlanabilir mi yoksa çevrenin zarar görmesi kaçınılmaz mıdır? sorusu etrafında yoğunlaşmaktadır. Kısa dönemde çevre kaygılarını geri plana bırakan ülkelerin çevre konusunda kaygılı olan ülkelere göre daha hızlı büyüme gösterdikleri bilinen bir gerçektir (7).

Sürdürülebilir kalkınma, 1987 yılında Norveç Başbakanı Gro Harlem Bruntland başkanlığında faaliyetlerini sürdüren " *Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu*" (WCED)'nin Oslo'daki raporunda açıklanıp kullanılmaya başlanmıştır. Bu raporda sürdürülebilir kalkınma kavramı, gelecek kuşakların kendi ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri tehlikeye sokulmaksızın, bugünkü kuşakların ihtiyaçlarını karşılayabilen kalkınma olarak belirtilmektedir (8).

Her geçen gün kazandığımız bilgi birikimi ve teknoloji, ömürleri çok uzun olmayan bu kaynakların ikame edilebilmesi, kaynak tabanının kapasitesini zenginleştirmek gibi bir etki sağlayabilir. Ancak yine de ikamenin de bir sınırı olduğunu kabul etmeliyiz ve sürdürülebilirlik de bu sınırlara varılmadan önce dünyanın bu nadir kaynaklara ulaşma eşitliğini garanti altına almasını, teknolojiyi bu baskıyı hafifletecek şekilde yönlendirmesini gerekli kılar. Fakat kömür ve alüminyum gibi kaynakların ikamesi mümkün olabilirken, ozon tabakasındaki incelmeyen ve toprak erozyonunun ikamesi yoktur.

Sürdürülebilir kalkınmanın nereden ortaya çıktığını araştırmak için gelişimine ve uluslararası konferanslara bakmak gerekir. Çevre sorunlarının tüm insanlık açısından giderek çok önem kazanması konuya uluslararası düzeyde duyulan ilginin ve çözüm arayışlarının da hızlı artmasına neden olmuştur. 1960'lardan sonra yapılan her türlü yatırım faaliyetinin, çevreye duyarlı olmasına dikkat edilmeye başlanmıştır.(9)

1968 yılında Paul Ehrlich, nüfus ile kaynak istismarı ve çevre arasındaki bağlantıları içeren *Nüfus Patlaması* adında bir kitap yayınlamıştır. Yine aynı yıl İskoç

bilim adamı Alexander King liderliğinde Roma Kulübü kurulmuştur. Kulübün amacı dünyadaki kutsal anlayışı kırmak ve dünya sorunlarına çözüm bulmak olmuştur. Özellikle sanayileşme, nüfus, çevre tahribatı, gıda tüketimi ve doğal kaynak kullanımı arasındaki dinamik ilişkileri analiz etme ve yeni bir model yaratma konusunda çalışmak için komisyonlar kurulmuştur.

1972 yılında Stockholm'de Birleşmiş Milletler İnsan ve Çevre Konferansı gerçekleştirilmiştir. Bu konferansta ekonomik kalkınmanın durdurulamayacağı, doğaya uyumlu daha az zarar veren bir şekilde gerçekleştirilebileceği düşüncesi iyice yaygınlaştırılmıştır. Sürdürülebilir kalkınma kavramı ilk kez bu konferansla ortaya atılmıştır.

1976 yılında Kanada'nın Vancouver kentinde Habitat I İnsan Yerleşimleri Konferansı yapılmıştır. Birleşmiş Milletler bu konferansla örgüte bağlı diğer kuruluşlar (FAO, WHO, ILO, UNESCO, UNEP, UNIDO) aracılığıyla ülkelerin çevre projelerinin yürütülmesi ve çevre sorunlarının çözümünü gerçekleştirmek için bölgesel ve uluslararası fonlar kurup bu fonlara katkıda bulunmaya başlamıştır.

1984'de Üçüncü Dünya Ağı (Third World Network), Penang Tüketiciler Birliği tarafından "Üçüncü Dünya: Kalkınma mı Kriz mi?" adlı uluslararası bir konferans sırasında kurulmuştur. Bunun amacı, Güney ülkelerinin ekonomi, kalkınma ve çevre ile ilgili faaliyetlerini duyurmak olmuştur. 1986'da Ottawa'daki Çevre ve Kalkınma Konferansında sürdürülebilir kalkınmanın birbirine çok yakın iki koruma fikrini taşıdığı hatırlatılmıştır.

1987'de Ortak Geleceğimiz (Our Common Future) adında bir rapor ortaya çıkarılmış ve sürdürülebilir kalkınma kavramı yaygınlaşmaya başlamıştır. Bu raporda gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde, uluslararası sistemin çevre ve kalkınma konularına

artık çok farklı bir gözle bakması gerektiği belirtilirken 21.yüzyıla yaklaşırken karşılaşılan büyük düşünce değişikliklerinin de temeli olmasına dikkat çekilmiştir.

1992 yılında Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı Brezilya'nın Rio de Jenerio kentinde yapılmıştır. 179 ülkenin devlet başkanının katıldığı, 166 ülkeden 18 bin katılımcı, 400 bin ziyaretçinin izlediği bu zirve dünya liderlerinin bugüne kadar yaptıkları en büyük çevre toplantısı olmuştur. Rio'daki zirvenin en önemli 5 sonucundan biri olan Gündem 21 belgesi sürdürülebilir kalkınmaya giden yolda iş ve hükümet politikaları ile kişisel tercihlerde gelecek yüzyıl için bir rehber niteliğindedir.

1996 yılında ise Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Konferansı İstanbul'da *Habitat II Kent Zirvesi* yapılmıştır. Konferansta özellikle sivil toplum anlayışına önem verilmiş, gönüllü kuruluşların sürdürülebilir kalkınma ve yaşamda önemli rol aldıkları ve desteklenmesi gerektiği vurgulanmıştır. Bunun yanında dünya ekonomisinin küreselleşmesi, kalkınma sürecinde avantaj ve rekabetin yanında belirli riskleri ve belirsizlikleri de taşıdığını belirten İstanbul Deklarasyonunda 25 yıl sonra dünyadaki köylerin, kasabaların ve şehirlerin sürdürülebilir kalkınmayı gerçekleştirecek strateji ve yaklaşımları içeren Yerleşim Gündemi kabul edilmiştir.

SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA VE TURİZM

Uluslararası ticaretin gelişmesi, turizm amaçlı yatırımlardaki artışlar, bireylerin satın alma gücündeki artış ve verimliliğin artması, çalışanların boş vakitlerinde artışa neden olacaktır. Bu gelişmeler, turizm sektörünü etkileyen ekonomik gelişmelerdir. Bölgesel ticari entegrasyonların oluşturulduğu dünya ekonomisinde bu oluşumlardan birine üye olmayan ve gelişmekte olan bir ülkenin turistik ürününü satması güçleşmektedir. Gelişmekte olan birçok ülkenin zengin pazarlara girmesi için bu

ekonomik birliklerden birine veya birkaçına üye olması gerekmektedir. Özellikle turistik zenginliğe sahip gelişmekte olan ülkeler için turizm sektörü büyük önem taşımaktadır.

Turizm sektörünün günümüz insanları için taşıdığı önemin büyüklüğünün tartışılmasına gerek yoktur. Bu sektörün uluslararası pazardaki niteliksel değişimlerden yani demografik, sosyo-kültürel, ekonomik, siyasi gelişmelerden ve teknolojik değişikliklerden etkilenmesi sektörle ilgili stratejilerin oluşturulmasında önemli rol oynayacaktır. Örneğin; bu faktörleri ve bu faktörlerle sürdürülebilir kalkınma arasındaki ilişkinin ortaya konulması, ülkemizdeki turizm işletmeleri ve genelde de hükümetlerin turizm politikalarını oluşturmalarında ciddiyle üzerinde durulması gereken bir konudur.

Demografik değişimlerden, erken emekliliğin yaygınlaşması, artan yaşlı nüfus, tek kişilik hane sayısı, iki eşinde çalıştığı ve çocuksuz aile tipinin Türkiye'ye turist gönderen OECD ülkelerinde yaygınlaşması, turistik talebin eğilimlerinde ve turist profilinde değişikliğe neden olacaktır. Sosyo-kültürel faktörler açısından bakıldığında ise, doğal çevre bilincinin ve sosyo-kültürel değerlerin yani çevresel kalitenin insanlarda duyarlılıkla karşılanan bir konu olduğu görülmektedir. Diğer taraftan gelişmiş ülkelerde sağlıklı yaşama verilen önemin yanı sıra alışılmışın dışında belli bir süre yaşam sürme, değişime açık insan tipinin yaygınlaşması, bireysel açıdan yüksek refah düzeyinde ve yaşam kalitesindeki artış, toplumsal sorumluluğun tüm bireyler tarafından benimsenmesine sebep olmuştur.

Çağdaş ekonomilerde büyüme ve gelişme anlayışında köklü değişiklikler meydana gelmiştir. Sürdürülebilir kalkınma kavramına daha geniş kapsamlı bir anlam kazandırılması turizm sektörünün incelenmesi ile mümkündür. Turizm sektörü açısından doğal kaynakların yanı sıra sosyo-kültürel varlıkların da sürdürülebilir kalkınma çerçevesinde değerlendirilmesi gerekmektedir.

Bir ülkede, turizm işletmeleri tarafından üretilen turistik ürünün öğeleri incelendiğinde doğal, kültürel ve sosyal varlıklardan veya insan emeğiyle ortaya konulmuş mal ve hizmetlerden oluştuğu görülür. Bir işletmenin sunduğu konaklama, yiyecek-içecek, eğlence ve rekreasyon hizmeti, hatta danışmanlık ve rehberlik hizmetleri turistik ürünün insan emeğiyle üretilen kısmını oluşturmaktadır. Turistik ürün karmasının diğer kısmını oluşturan doğal güzellikler, doğal harikalar, iklim, tarihi kalıntılar, gelenekler, örf-adetler, müzeler, anıtlar ve folklorik değerleridir.

Turistik ürünü turistlerin yararına sunmaya turizm arzı denir. Turizm arzına etki eden doğal faktörleri biraz daha ayrıntılı olarak açıklamak gerekmektedir. Bu açıklama turizmde niçin sürdürülebilir kalkınma politikasının benimsenmesi sorusunun cevabı olacaktır.

Bir ülkenin doğal varlıkları, ormanları, akarsuları, termal kaynakları, yaylaları, o ülkenin doğal verilerini içerir. İklimin turistik amaca olanak verecek nitelik taşıyıp taşımadığı arza etki eder. Eğer turistik amaç denizden yararlanmak ise sıcak iklim aranacaktır. Turistik amaç dağ sporları ise serin veya soğuk iklim tercih edilecektir. Sağlık turizmi günümüzde iki şekilde uygulanmaktadır; termalizm ve klimatizm. Termalizm, özellikleri bulunan kaynak sularının içilerek veya banyo yapılarak tedavide kullanılmasıdır. Klimatizm ise, genellikle temiz hava kürüdür. İklim tedavisi olarak da bilinir. Tarihi eserler, kültürel değerler, anlaşmalar, müzeler, turizm arzına etki eden sosyal veriler olarak sayılabilir. Turistlerin büyük bir bölümü toplumların kültürel varlıklarına karşı duydukları ilgiden turizm hareketlerine katılmaktadır. Turizm açısından bakıldığında uygarlık, tüm dünya insanlığının ortaya koyduğu maddi ve manevi varlıklarından oluşur. Bu yüzden uygarlık hangi ulus tarafından oluşturulursa oluşturulsun, diğer ülke insanların da kendileriyle ilgili bir şeyler bulması mümkündür. Eğer bir ülke kültürel ve tarihi zenginliklerini iyi kullanabilir yani arza dönüştürebilirse

ve bunu sürdürülebilir kalkınma açısından ele alabilirse başarılı bir turizm politikası uygulanabilir.

Tüm bu değerlendirmeler, turizm arzında hem doğal faktörlerin hem de sosyo-kültürel faktörlerin girdi olarak kullanıldığı gerçeğidir. Kalkınma genellikle hayat şartlarının iyileşmesi, arzu edilen sosyal ve ekonomik gelişmeyi ifade eder.

Dünyada yaklaşık 1 milyar insan yılın belli dönemlerinde seyahate çıkmakta ve turizm olayına katılmaktadır. Dolayısıyla 1 milyar insanın beşeri ilişkilerinin sonucunda ülkeler birtakım faydalar sağlamaktadır. Bu faydalar sosyal, kültürel boyutlarda olabileceği gibi ülkelerin en ciddi faydayı ekonomi alanında sağladıkları bir gerçektir. Türkiye'nin turizme uygun yapısı, doğal, tarihi güzellikleri, konumu, turizm işletmelerinin durumu ülkemizi son zamanlarda dünya turizminde önemli bir noktaya getirmiştir. Ülkemiz yaklaşık 9 milyon turisti ağırlayabilmekte, yaklaşık olarak da 8,088.5 milyar dolar turizm geliri elde etmektedir (1998 rakamları ile). Turizmin ekonomik öneminin ülkemiz açısından artarak devam etmesi turizmde mutlaka sürdürülebilir kalkınma anlayışının benimsenmesi mecburiyetini doğurmaktadır (10).

Sürdürülebilir kalkınmanın turizm boyutunu aşağıdaki başlıklar altında toplamak mümkündür;

1. Turizm sektörü için doğal kaynakların ve sosyo-kültürel değerlerin büyük önem taşıması, turistik ürünün önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Hatta turizm işletmelerinin kurulması, mal ve hizmet üretmesi, bu kaynakların varlığına bağlıdır. Örneğin; termal kaynağın var olduğu merkezlere termal turizm işletmesi kurulabilir veya denizin, kumun, güneşin uygun olduğu sahile turistik amaçlı konaklama işletmesi kurulabilir. Yani turistik ürün, doğal ve sosyo-kültürel kaynakların varlığına bağlıdır. Bu kaynakların tahrip edilmemesi aynı zamanda dengeli ve yeterince değerlendirilmesi

"büyüme" ve "çevre" arasında uyumun olması açısından sürdürülebilir kalkınma felsefesinin ülkeler ve işletmeler tarafından benimsenmesi gerekmektedir.

2. Günümüz insanların ihtiyaç duyduğu tatil ve dinlenmenin nitelikli hizmet işletmelerince karşılanması sürdürülebilir kalkınmanın ahlaki boyutunun önemini vurgulamaktadır. Günümüz nesli, gelecek kuşaklara kaynaklardan yararlanma açısından denge sağlamalıdır.

3. Çevre kirliliğinin yoğun olduğu yerlerden kaçış, turizmin diğer bir konusudur. Sanayileşmenin çevreyi bozucu bir özellik kazanması, turizm talebinin çevresel bozulmanın az olduğu ülkelere yönelmesi, gelişmekte olan ülkelerin de çevre kirliliği konusunda hassas olmaları ülkelerinin turizm geleceğinin de belirleyicisi olacaktır. Ancak, gelişmekte olan ülkelere gelişmiş ülkeler çevreyle ilgili tepkileri azaltmak amacıyla çevreye zarar verici teknolojileri bu ülkelere ihraç etmektedirler. Burada, sürdürülebilir kalkınma felsefesinin tüm ülkeler tarafından benimsenmesi zorunluluğu vardır.

4. Turizm işletmeleri turistik ürünün üretildiği işletmelerdir. Turizmin gelişimini yok etmeden çevrenin korunması, işletmelerin kuruluş yeri seçiminde doğal ve kültürel değerlere zarar verilmemesi gereklidir. Örneğin; bir koya birden fazla turizm işletmesi kurulmasına izin verilmemelidir. Bazı kaynaklar, örneğin termal, dağ sporuna, yayla turizmine, av turizmine yönelik kaynaklar ülkemizde tam anlamıyla değerlendirilmezken, sahillerimizde aşırı bir işletme yapılması söz konusudur. Yapılaşma doğayı bozucu bir özelliğe sahiptir. Bu nedenle turizm imar planları oluşturulurken sürdürülebilir kalkınma göz ardı edilmemelidir. Sürdürülebilir turizm açısından iklim, kaynak ve ulaşımının planlamasında, plan ilkeleri çevreyi bozmayacak şekilde tespit edilmelidir.

5. İnsanların, "kültürel değerler" tarih boyunca ilgi çekmiştir. Turizm talebine turistleri yönelten faktörlerden biriside farklı toplumların kültürel birikimlerine duyulan ilgidir. Bu

nedenle Türk kültürüne ait değerlerin korunması, geliştirilmesi, Türk turizminin gelecek yıllara başarılı bir şekilde ulaşmasını sağlayacaktır. Bu değerler turizmin gelişmesini sürdürülebilir kılan en önemli unsurdur.

SONUÇ

Sürdürülebilir kalkınma turizm sayesinde toplumsal bilince yerleşebilir. Turizm amaçlı kültürel ve doğal kaynakların korunması, ekolojik dengenin korunması, gelecek nesillerinde bu kaynaklardan yararlanmasını sağlayacaktır.

Türkiye'de turistik cazibe merkezi halindeki bu kaynakların korunması hem bugünün nesli için hem de gelecek nesil için önem taşımaktadır. Bugünün nesli bozulmuş bir çevreye rağbet etmeyecektir. Gelecek nesle bozulmuş bir çevre devretmek ise sürdürülebilir turizm anlayışına ters düşecektir.

Çevre kirliliğinin önlenmesi, düşünce kirliliğinin ortadan kaldırılmasıyla mümkündür. Bu açıdan turizm eğitimi veren kurumların bu sektörde yatırım yapan veya istihdam edilen personele çevre bilincini benimsetmeleri gerekmektedir. Aşırı bir turistik yapılanmadan kaçınılmalıdır. Hatta ahşap veya çevreye zarar veren mimari yapılanmalar benimsenmeli, arıtma tesislerine önem verilmelidir. Sürdürülebilir turizm için bu temel bir zorunluluktur.

Turizm Bakanlığı, turizm planlarını oluştururken günü kurtarıcı politikaların yerine sürdürülebilir turizm politikası benimsemelidir. Ülkedeki tüm doğal kaynaklar turizm işletmelerin kullanımına açılmamalıdır. Turistik amaçlı kuruluşlar yerleşim alanlarına kaydırılmalı, turistik merkezlere konaklama işletmelerinin yapılmasına izin verilmemeli ve betonarme yapıların inşasından kaçınılmalıdır.

Doğal sit alanlarına herhangi bir tesisin yapılması kesinlikle engellenmelidir. Var olan tesislerde de kontroller sıkı bir şekilde yapılmalı, doğal çevreye zarar verici

hiçbir etkene izin verilmemelidir. Tarihi sit alanlarında da halihazırdaki durum projelendirilmelidir. (Örneğin Safranbolu Evleri, İstanbul Zeyrek Evleri, Çanakkale ÇEYAP Projesi gibi) daha sonra öneri projeleri çizilerek hayata geçirmeye yönelik bir restorasyon süreci başlatılmalıdır. Bu konuya bir örnek olarak Muğla'nın Dalaman ilçesine bağlı Sarıperme bölgesi verilebilir. 1980'li yıllara kadar Sarıperme turizme açılmamıştır. Dolayısıyla sahil, doğal güzelliğini korumaktaydı. Turizme açıldıktan sonra sahile yakın kamu ve gerçek kişilerin arazilerinin maddi değeri yükselmiştir. Bir dönem sonra sahile yakın alanlara turizm işletmeleri kurulmuş fakat plansız yapılaşma, sahilin doğal güzelliğinin zamanla tahrip olmasına neden olmuştur. Üstelik, birden fazla konaklama işletmesi talebin çok üzerinde bir potansiyele sahip olduğu için konaklama tesislerinin doluluk oranı düşük seviyelerde kalmıştır. Konaklama tesislerinin çok olması aynı zamanda katı ve sıvı atıklar nedeniyle çevreye büyük zararlar vermeye başlamıştır.

Turizm amaçlı sivil toplum kuruluşları sürdürülebilir turizm anlayışını benimsemeli ve topluma benimsetmek için çaba göstermelidir.

Son olarak da, niteliksiz turizm işletmelerinin kurulmasına kesinlikle izin verilmemelidir. Kaynaklar bu tür işletmeler tarafından verimli bir şekilde kullanılmayacaktır. Tüm turizmcilerin etik değerlere sahip olması sürdürülebilir turizmin benimsenmesini kolaylaştıracaktır.

KAYNAKLAR

- Yılmaz Türkeri. (1992), "Türk Turizmi ve Turizm Yatırımlarının Gelişimi ve Geleceği", **I. Bilkent Turizm Forumu**, Ankara, s.59.
- Aslan Özbey. (1998), "Sosyo-Ekonomik Açından Çevremiz ve Korunması", **Standard**, Yıl:37, Sayı:437, Mart, s.59.
- Ömer Dinçer. (1998), **Stratejik Yönetim ve İşletme Politikası**, Beta Basım, İstanbul, s.19.

- Hasan Ertürk. (1994), **Çevre Bilimlerine Giriş**, Uludağ Üniversitesi Basımevi, Bursa, s.177.
- TOBB. (1993), **Çevre Kurulu Raporu**, TOBB Yayını, Ankara, ss.18-19.
- Raymond F. Mikesell. (1992), **Economic Development and the Environment**, Mansell Pub.Ltd.yNY, p.8.
- Fisunoğlu , Mahir. (1989), "Sürdürülebilir Kalkınma ve Ekonomi", **Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı**, 29-30 Kasım, TÇS Vakfı Yayınları, s.47.
- Our Common Future**, (1987), Bruntland Commission Pub., Oxford University Press, p.43.
- Gönenç Güler, Emel. (1998), **Sürdürülebilir Kalkınma ve Turizm Açısından Adalar**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, s.67.
- Turizm İstatistikleri Bülteni 98**. (1998), T.C. Turizm Bakanlığı Yatırımlar Genel Müdürlüğü, araştırma ve Değerlendirme Daire Başkanlığı, Yayın No: 1998/1, Ankara.